

Kratak tumač V. poglavlja „de praeparatione remota ad ministerium praedicationis“ uputâ S. Congregationis Consistorialis ad 20. Juna 1917.

Pio X., blage uspomene, bio je izdao g. 1906. encikliku na talijanske biskupe o svećeničkom odgoju. U toj enciklici podigao je glas svoj i svečano naglasio, da osjeća kao da su njemu rečene proročke riječi: »Clama, ne cesses, quasi tuba exalta voce tua m.« Odvažnom svojom riječi govori biskupima, da im je svim silama uznastojati, e da se ušćuva u svećeničkim sjemeništima pravi duh, koji valja da tu piri, jer su svećenička sjemeništa odregjena odgoju ne za kakovu civilnu karijeru, već mladosti, koja valja da se svrsta u redove vjernih Isusovih zamjenika na zemlji. — Benedikt XV. na 25. juna 1917. izdaje svoju encikliku »de praedicatione divini verbi«, u kojoj kao da prstom upire u neke zloupotrebe propovijedanja riječi Božje, koje su maha pretele kod nekih propovjednika, sažaljuje, da se danas ne pobire onoliko ploda, koji bi se morao i mogao pobrati; pokazuje na pravu svrhu propovijedanja i pravac označuje, koji tamo vodi, daje upute biskupima, kojih im se je držati u pogledu propovjednika, da one zloupotrebe, koje se moraju osuditi i zabaciti, prestanu i ne budu se mogle ponoviti unaprijed.

Ove dvije enciklike i ako su na oko sadržajem različite: one se popunjuju, jer obadvije kažu put, kako će se stvoriti odgojem, vježbanjem, nazorima i odredbama takav katolički kler, koji bi zbilja odgovarao svomu visokomu zvanju, da bude »lux mundi« i »sal terrae«, te bi i primjerom života i svojim propovijedanjem rasvjetljivao svijet i pokazivao mu put spasa.

S. Congregatio Consistorialis uz Papinsku Encikliku izdala je »Normae pro sacra praedicatione« s ovom opomenom: »Ut quae Beatissimus Pater nuper in Encyclicis litteris »Humani generis redemptorem« de sacra praedicatione docuit ac praestitit, ad praxim facilius deducantur, Eminentissimi Patres S. C. Consistoriali praepositi ipso Summo Pontifice adprobante sequentes sancivere normas, quibus Reverendissimi locorum Ordinarii uti debeant, ut

tuto in re tam gravi procedant, easque eadem Sanctitas Sua statim executioni mandandas praecipit, quo scilicet quod Apostolus nominat »ministerium verbi« eos afferat fructus in tuitionem ac propagationem fidei christinaeque vitae custodiam, quales et divinus magister Christus intedit et catholica ecclesia sibi jure promittit.«

Ove »Normae« imaju pet poglavlja. Peto poglavlje ovako glasi: »De praeparatione remota ad ministerium praedicationis.« Ovdje ću iznijeti ovomu poglavlju kratak komentar, koji će objasniti i proširiti ove »Normae«, te će biti korisne početnicima, naročito onima, koji se žele više posvetiti i korisniji biti u pripovijedanju evangjelske riječi.

I. »Normae« pod br. 34. ovako govore: »Ordinarii et Superiores religiosorum stricte obligantur proprios clericos ad sanctam salutaremque praedicationem ab ipsa juvenili aetate formare studiorum tempore tum ante tum post susceptum sacerdotium.«

Isus Krst, naš Božanstveni Spasitelj, kada je pred narodom, koji se je okolo njega sabirao, izrekao glasovitu priču: »Izagje sijač sijati sjeme svoje« (Luc. 8, 8. i Mat. 13, 1.), pa kada je kazao, da je neko sjeme palo na put, neko na kamen, neko u trnje, a neko na dobru zemlju, tim je prorekao uspjeh i neuspjeh propovijedanja svoga evangjelskoga nauka i pokazao i uzroke neuspjehu. Stalno je, da na prvomu mjestu uzrok jest milost Božja, koja rasvjetljuje pamet i giba volju, da se prigrlji i slijedi propovijedani nauk, kao što je Gospodin otvorio srce Lidije, skrletarice, kada je slušala Pavlovo propovijedanje u Filipolju, gradu Macedonije. Ali osim natprirodnih sredstava, koja utječu na dobar uspjeh propovijedanja evangjelskoga, imade i naravnih, koja stoje u rukama propovjednika. Natprirodna sredstva, koja stoje u Božjim rukama, može propovijedatelj dobiti molitvom, a naravna sredstva naukom, vježbanjem, pripravom. Da tkogod postane vrijedan u jednomu zanatu i umijeću, valja da se osposobi za taj zanat i

što je više osposobljen, to mu bolje i uspješnije ide za rukom taj zanat. Tako je i s govorništvom. Govorniku je svojom živom riječi znati obvladati voljom svojih slušača i činiti im, da se oni tamo ili amo odluče, da uz ovu ili onu ideju pristanu, ovu ili onu praksu prigrlje, koju hoće govornik. Bilo je rečeno »poeta nascitur, orator fit«. Ovo je samo donekle istina. Treba i u govorniku da tu nešto bude od prirode, jer kada ne bi ništa tu prirogjena bilo, ne bi ni *ars oratoria* ništa pomogla. Ali uopće govoreći ima u svakoga manje više nešto od prirode, jer gdje god je racionalna čovječja narav ponešto razvita, tu imade nešto one moći, koja stvara bazu umovanju, a umovanje bazu logičnomu mišljenju, a logično mišljenje pruža bazu govorništvu. Stoga valja reći: »*orator nascitur, sed studio et exercitatione perficitur*«. Istina je, da su glasoviti govornici opstojali prije nego je bila »*ars rhetorica*«, kao što je postojao jezik prije nego je bilo gramatike; istina je, da je »*ars rhetorica*« stvorena na temelju dobro izvedenih govora, iz kojih su bila crpana ona pravila, što ih uči retorika, kao što su i gramatična pravila bila vagjena iz dobrih primjera jezika; istina je i to, da bi se mogao naći dobar govornik, koji nije učio retorike; ali odatle ne slijedi, da je »*ars rhetorica*« suvišna ili možda nekorisna. Ona je korisna stoga, što nam prištegjuje vremena, jer mi tu nalazimo gotova pravila, da govor uspije i postigne svoju svrhu, koja su se pravila iznašla dugim opažanjima, pokusima i vježbanjima. Da bi i bilo moguće, da i sami — proprio marte — dogijemo do tih pravila bez tugje pomoći, moralo bi prije proteći dulje vremena i vježbanja i opažanja, pa bi možda i ostarjeli i smrt nas zatekla, dok bi sva ta pravila ili samo neka iznašli. Gotovu stvar imati u ruci bolje je, nego da se mora ta ista stvar stvoriti i napraviti. »*Ar s r h e t o r i c a*« i stoga je korisna, što svak nije sposoban da sam bez tugje pomoći na bazi svoga opažanja dogje do spoznanja onih pravila. Fizika se stvara na vanjskom opažanju, matematika na umovanju, estetika i logika na nutarnjem opažanju, koja bi opažanja mogao svaki izvesti — apsolutno govoreći — ali ipak je korisno, da se uče ove znanosti, to jest da se sazna, što su drugi otkrili na ovim znanstvenim poljima, jer kada bi svaki svojim umovanjem htio započeti svoja istraživanja n. pr. u

matematici polazeći s one točke, gdje je započeo Pitagora, Arhimed iliti Euler, mislim, da bi ih većina ostala na istoj točki, a jako bi malen broj nešto malako koraknuo naprijed.

2. *Govornikova svrha može se promatrati u širem i u užem opsegu.* U širem opsegu svrha bi mu bila podučavati drugoga, živom svojom riječi podastrti slušačima svojim predodžbe, pojmove, isporegijivanjem pojmova sudove, pa zaglavke daljnje ili bliže: u kratko, svrha bi bila objasniti um svojih slušača. U užem pak smislu bila bi obvladati voljom svojih slušača i njih skloniti, da onako misle, kao što i govornik i da se okrenu na onu stranu, na koju hoće govornik, a ne na onu stranu, uz koju ili već stoje, ili naginju da se okrenu. Govornik, koji postigne ovu svrhu ili koji slavi pobjedu nad voljom svojih slušača, jest u oštrom smislu riječi govornik, odnosili se njegovi govori na koju mu drago vrstu govora, bilo na »demonstrativum« ili »judiciale« ili »deliberativum«, kako ih razlikuju retori.

»Normae« govore »*stricte obligantur proprios clericos ad sanctam salutaremque praedicationem formare*«.

»*Formare*« znači usposobiti ih, da postanu valjana sredstva, da postignu svrhu, a ta je »*sancta ac salutaris praedictio*«. Na prvomu mjestu to osposobljenje zahtijeva, da mladi klerici budu za vrijeme studija sebi pribavili poznavanje temeljito a ne površno sistematske teologije, to jest fundamentalke, dogmatike specialne i moralne teologije. Ovo je očito i jasno, jer kada bi im falilo to poznavanje, mogli bi biti vrsni govornici, ali ne evangjeleski propovjednici. Njima je podučavati, ali se ne može podučavati, ako se ne zna ono, što se mora podučavati. Ovo znanje valja da bude temeljito i znanstveno, to jest da se znade, ne samo da je tako, nego da se znade dati razlog, zašto je tako. U katekizmima od malo stranica sadrži se čitava nauka dogmatična i moralna s razlikom tom, da je tu samo u prostim rečenicama podastrta, dok je u dogmatici i moralci znanstveno dokazana. Za djecu i prosti puk ta je forma dostatna, za svećenika nije dosta, koji valja da u doticaj dolazi i s neukim i učenim, s vjernim narodom i onima, u kojima se bûde vjerske sumnje, s onima, koji crpaju svoju naobrazbu na čistim izvorima kršćanske vjere, pa i onima, ko-

jima dopiru do ruku svakovrsne knjige, koje je diktirala ili ignorancija ili predrasuda li mržnja. Razlog je tomu, što svećenik, budući da je »*lux mundi*«, mora da svakoga prema potrebi rasvijetli i obuhvati čitavu njivu Gospodnju, u kojoj raste ne samo čista pšenica, već klija tamo amo izmegju pšenice i kukolj.

Svećeniku treba temeljito poznavanje i stoga pogleda, što i prosti i neuki narod, bio on i vjeran sin katoličke crkve, ipak kao razložito stvorenje traži, da mu bude i njegovu razumu udovoljeno prema stepenu razvitka i kulture, koju ima. On će kao vjerni sin katoličke Crkve na pr. pristati, da je brak nerješiv doživotno, on se tomu opirati ne će, ali ako mu svećenik tu Isusovu naredbu obrazloži, te mu pokaže sve blagodati, što nosi sobom doživotna nerješivost braka, kao n. pr. da to treba za dobar odgoj, da ideja nerazrješivosti bolje spaja ono dvoje, što se je brakom udružilo, da bi ideja o samoj mogućnosti razrješenja činila da svaka stranka gleda svoju sopstvenu korist, a ne zajedničku, a to je zator obitelji; da u slučaju razrješivosti ne bi bila *conditio par* muža i žene, jer bi muž lako mogao naći drugu ženu, dok žena ne bi mogla lako naći drugoga muža, a to stoga, što *procedente aetate venustas cadit*, te bi morala ostati kao odsječena grana bez pomoći i zaštite itd.; kad bi svećenik ovako obrazložio, prosti i vjerni puk ne bi mogao a da ne uvidi razložitost nerazrješivosti braka, da bolje pristane uz ovu Isusovu nauku i u njoj se utvrdi, pa do potrebe da je znade i braniti, ako bi se tko god našao, te bi kazao, da je slobodna ljubav bolja, nego kršćanski brak. Pa se ovako može kazati i o drugim evangjelskim istinama. Ali ovako podučavanje može samo pružiti onakov svećenik, koji pozna nešto više, nego površno teologiju.

Ovdje činim jednu digresiju, koja ipak spada na stvar i nju ilustruje. Otrag nekoliko godina bilo je govora, da će se uvesti civilni brak. Da se narodu dozovu u pamet kršćanske dužnosti i da ga se opomene, da bude na oprezu, te se ne dađe zvesti od kojekakovih zavoditelja, nadležna je crkvena oblast bila naredila svim propovjedacima (to se je zgagjalo u korizmeno vrijeme), da drže kroz korizmu jedan ili više govora, koji bi se odnosili na katolički brak. Tu su crkvenu naredbu svi propovjedaci ovršili. Ja sam se namjerio — bilo mi je tada 18—19 godina — na jednoj

od takovih propovijedi. Mnoge su mi stvari ostale dobro u pameti. Govornik, da udovolji crkvenoj naredbi, u jednoj se je od svojih propovijedi osvrnuo podulje na kršćansku ženidbu i civilni brak. Govorio je parataktično. Čitav sadržaj toga osvrta i svi dokazi, kojima se on služio, da odvrati narod od civilnoga braka, bili su ovi: »Tko se udruži civilnim brakom, njegovu će djecu Crkva smatrati kopilanima«, ovo je oduljim parafrazama i drugim riječima bilo opetovano i popraćeno nekim govorničkim patosom, i to je bilo sve. Slušateljstvo je bilo mješovito: niža i srednja klasa, pa nešto iz više inteligencije! I ako je istina, da i parataktični govor popraćen s govorničkim patosom, naročito ako je izrečen od osobe, koja uživa neki auktoritet pred slušačima, može na njih utjecati; ali uopće takav način govora ne bi se mogao preporučiti. Stoga nije ni gore navedeni govor imao uspjeha. Da je taj svećenik malo dublje poznao dogmatiku i kršćansku filozofiju, bio bi se drugim razlozima poslužio, da uvjeri i osvjedoči i da na svoju stranu pritegne slušaoce i utvrdi ih u poslušnosti prema katoličkoj Crkvi.

3. Osim poznavanja teologije treba evangjelskom propovjedniku da imade širu naobrazbu, naročito prirodnih znanosti, ako hoće da bude dobar govornik u oštrom smislu riječi, koji naime može gospodariti voljom svojih slušača. Cicero govori, da nijedno područje ne smije biti govorniku nepoznato: tko nije svestrano izobražen, ne može biti niti dobar govornik. Govornik nije samo odvjetnik i vikač, nego svećenik, komu je povjereno čuvati božanski dar ljudskoga govora. On, vjesnik mira, prolazi izmegju protivnika. Zločinca predaje mržnji i kazni, brani nevinost, podiže zamrlo čuvstvo časti u javnom vijeću, sad obuzdaje, sad opet pobuguje vatrom svoje rječitosti. Obična školska retorika u tomu poslu nije dovoljna. (De oratore I. 42.)

Ovo, što Cicero govori o profanom govorništvu, vrijedi i za evangjelskoga propovjednika. Profana svestrana naobrazba evangjelskomu propovjedniku služi i koristi, ne da bi on stao govoriti s propovijedaonice ili podučavati narod u nečemu, o čemu ne bi smio podučavati, niti mu služi, da bi on možda ostentativno htio pokazati pred publikom svoju široku erudiciju; već mu služi i dosta koristi, u koliko bi mu profana erudicija do po-

trebe i prema prilikama, u kojima bi se desilo da govori, pružila izvore, što retori zovu *loci* (*τόποι*), odakle bi mogao crpsti dokaze, kojima bi ovu ili onu evangjelsku istinu bolje utvrdio, objasnio. Navodim primjere, koji će početnicima bolje stvar prikazati. Nekima je teško pripustiti, da bi moglo biti istina, koje se izmiču dohvatu ljudske inteligencije, stoga tajne (*mysteria*) kršćanske vjere smatraju istinama, koje su protiv razuma. Evangjelski govornik može uvjeriti, da je bezumno kazati i držati ono, što se ne shvaća, nečim, što ne može biti, jer je to protiv razuma. Može se poslužiti primjerima n. pr. iz astronomije, gdje su mnoge istine poznate i jasne onima, koji se bave tim, a te istine nerazumljive su većini naroda; pa i kada bi se stale te istine tumačiti, postale bi jasne samo nekima, onima naima, koji su obdareni jačom umnom oštrinom, a drugima bi i poslije tumačenja i objašnjivanja, kao što i prije, tako i poslije, ostale tajne. Tako n. pr. astronomi mjere distancije od zemlje do sunca i drugih planeta na bazi aplikovanih nekih teorema trigonometrije. Nevještu se može činiti to čudnovato, nevjerojatno, pa bi stoga mogao to sve zabaciti kao nešto, što se protivi njegovu razumu. Ali svak vidi, da bi ovakovo postupanje bilo bezumno ili bolje protuufno. Tomu nevještu mogli bi astronomi i matematičari pokazati, kojim su putem dopri do poznanja onih distancija, pa je moguće, da sve te demonstracije budu nerazumljive tomu nevještu, jer se za shvatanje tih demonstracija hoće jača inteligencija. Kada bi taj nevješti čovjek radi istoga razloga sve to htio zabaciti, te kazao: ja to ne razumijem, to istina nije, vi to kažete komu hoćete, ja to ne vjerujem, takovo bi postupanje bilo bezumno. Ovim i sličnim primjerima krasno se govornik može poslužiti te pokazati, da i u samoj prirodi može biti istina, koje u sebi tajne nijesu, jer su nekima razumljive, ali su ipak drugima tajne, te se stoga mogu kazati, da su to istine, koje nijesu svakomu na dohvat, ali se ne može kazati, da to istine nijesu stoga, što ih netko ne shvaća.

(Nastavit će se.)

